

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПОШУКИ ТА ВІДКРИТТЯ

22–23 жовтня 2020 року

II частина

TIME OF ART EDUCATION
COLLECTION OF ARTICLES VIII OF THE ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE
ART EDUCATION: SEARCH AND DISCOVERY

Харків 2020

УДК 37.032

ББК 85я43

Ч-24

Редакційна колегія

Фомін В.В. доктор педагогічних наук, доцент (гол. ред.)

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор

Матвєєва О.О. - доктор педагогічних наук, професор

Мартинюк Т.В. – доктор мистецтвознавства, професор

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор

Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор

Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор

Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор

Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор

Бурма А.В. канд.пед. наук, доцент

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Протокол № 7 від 19.11.2020р.

У II частині збірника статей представлені матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мистецька освіта: пошуки та відкриття».. Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»: зб. статей VIII Всеукраїнської наук. - практ. конф., (22-23 жовтня, 2020) / заг. ред.В.В. Фомін– Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020, Ч-П. 169 с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал

Мова видання: українська, англійська

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2020

Валентина Кузьмічова

*Харківський національний педагогічний
Університет імені Г.С.Сковороди,
факультет мистецтв,
канд. пед. наук, доцент
зав. кафедри вокальної культури і
сценічної майстерності вчителя*

Альона Ботнарчук

*Харківський національний педагогічний
Університет імені Г.С.Сковороди,
факультет мистецтв,
бІМ В група*

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ ТА ОПЕРНОЇ СТУДІЇ ПРИ КОНСЕРВАТОРІЇ ЯК ЇЇ ОСЕРЕДКУ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Кузьмічова В.А.

Анотація: У статті розглядаються історико-культурні умови становлення харківської вокальної школи, організація та функціонування оперної студії при Харківській консерваторії як її осередку, проаналізовано діяльність та значення оперної студії для удосконалення професійної майстерності майбутніх співаків.

Ключові слова: вокальна школа, харківська вокальна школа, оперна студія, вокальний факультет, оперне мистецтво.

Annotation: The article considers the historical and cultural conditions of the Kharkiv vocal school, the organization and functioning of the opera studio at the Kharkiv Conservatory as its center, analyzes the activities and importance of the opera studio to improve the professional skills of future singers.

Key words: vocal school, Kharkiv vocal school, opera studio, vocal faculty, operatic art.

Постановка проблеми. Вища музична освіта в Україні розвивається та удосконалюється. Діяльність оперної студії як невід’ємної складової у підготовці професійних оперних співаків, є вагомим для кожного вищого навчального закладу України що сприяє підвищенню освітнього рівня. Оперна студія – навчальний підрозділ, та «школа» співака-початківця який, працюючи над

створенням повноцінного оперного спектаклю, має змогу безпосередньо спілкуватися з режисером-постановником, диригентом, співаками, набуваючи першого професійного досвіду. Підготовка студійних спектаклів(найкращих оперних творів відомих українських та зарубіжних композиторів) – своєрідна лабораторія оволодіння творчою майстерністю, у якій мають можливість розкрити свій талант майбутні співаки, студенти вокального факультету.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вивчення та аналіз різних джерел свідчить, що історико-культурні умови становлення харківської вокальної школи та оперної студії при консерваторії, розглядалися в працях науковців, мистецтвознавців та педагогів: Б.Гнидь, О.Завіна, Л.Кучер. І.Колодуб, М.Телішевський. Вони наголошували на унікальності оперної студії, як компоненту виняткової ваги у плеканні вокаліста-професіонала; джерелу професійного росту та особливої ролі щодо підготовчого етапу - старту упрактичній діяльності видатних представників національного вокального мистецтва.

Мета статті полягає у висвітленні історико-культурних умов становлення харківської вокальної школи, та роботи оперної студії як її осередку.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Витоками Харківської вокальної школи були українська народна пісня та український церковний хоровий спів. Ці два напрями розвивалися одночасно, взаємно впливали та збагачували один одного. Вони стали головним сховищем педагогічних надбань народу, його методів та засобів виховання молодих поколінь. Вокальна школа зберегла та розвинула багатовікові традиції виховання дітей та молоді, відіграла значну роль у формуванні й збереженні національного виховного ідеалу. Завдяки Харківській школі виробилися та конкретизувалися мета та зміст методи та прийоми музично-педагогічного навчання та виховання. Значну роль у музичній освіті України у першій половині ХХ ст. відіграли іноземні музиканти, які працювали в міських театрах і оркестрах. У Харкові жили і працювали композитор і педагог поляк Адам Барсицький і Г.Гессе де Кальве - угорець, автор теоретичної праці з музики.

II СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

Необхідність даної складової у плеканні вокаліста підкреслювала, зокрема, у своїх розробках одна з засновниць кафедри сольного співу у Київській консерваторії проф. Олена Муравйова: «Щоб педагог міг відповідати за наслідки вокального виховання студента, його праця мусить бути такою, що зв'язує й контролює всі інші допоміжні дисципліни, пов'язані з вихованням голосу та співака-виконавця... В центрі уваги роботи в оперній майстерні мусить бути виховання співака-актора» [7; 130-131]. Окрім цього, оперні студії консерваторій постають експериментальними творчими колективами, які збагачують мистецьке життя міста та краю, включаючи у свій репертуар вірші світової класики, нерідко відсутні на місцевих професійних оперних сценах, здійснюють регіональні прем'єри творів національних та зарубіжних композиторів, реалізують фондіві записи, співпрацюють з оперними театрами у масштабних проектах тощо.

Оперна студія у Харкові будучи автономною інституцією від 1939 р., лише у січні 1951 р. увійшла до складу державної консерваторії. У той період вона відіграла важливу роль у сценічній підготовці видатного українського співака Б. Гмирі: «Працюючи з 1936 р. в оперному театрі, на момент закінчення консерваторії (в 1939 р.) Борис Романович виконав там 12 партій, серед яких і партію Бориса Годунова. З успіхом у партії Бориса співак виступив саме в студійній виставі, бо умови студійної підготовки з її послідовністю й поступовістю сприяли бажаному результату. Вистава одержала високі оцінки преси й залишила яскравий слід у музичному житті міста».

Кафедра сольного співу консерваторії: корені уходять у дореволюційні часи, діяльність ПМТ та музичного училища. Майстри із світовим ім'ям К. Прохорова-Мауреллі (випускниця Петербурзької консерваторії класу Г. Ніссен-Саломан, Селіна Мотте – учениця Поліни Віардо, Федеріко Бугамеллі – вихованець великих маестро Мазетті, Бузоні, дають уявлення про вокальну школу та професійний рівень, на якому велося виховання співаків в Харківському музичному училищі. Знаючи природу співацького голосу, технологію його постановки, володіючи таємницями бельканто, вони

підготували багато видатних співаків та педагогів, деякі з них стали послідовниками у справі виховання вокалістів..

Після створення Харківської консерваторії на вокальний факультет прийшли прекрасні педагоги вокалісти: М. Вітте (вчилася в Мілані у ЛеліоКазіні), М. Чемезов – Чеснейший (учень Л. Прохорової-Мауреллі), М. Михайлов (вихованець М. Бруно-Вібер, О.Муравйової та Є. Єгорова, П. Голубєв – учень та послідовник Ф. Бугамеллі, З. Малютіна – випускниця Московської консерваторії класа проф. У. Мазетті. Голубєв П. ще у 1920 взяв клас свого вчителя Бугамеллі (виїхав в Італію) і виховав Б. Гмиря, М. Манойло, В. Дорошенко, Н. Суржина, Л. Ярошенко, Є. Іванов, В. Валайтис, Д. Козинець, Д. Зубрич, Л. Кондратенко та ін.. Плідна діяльність З. Малютіної, яка виховала таких співаків як І. Паторжинський, К Виноградова.

Певний час тут працювали М. Литвиненко-Вольгемут, Л. Балановська, А. Мосіна. Головна роль у становленні та розвитку вокального факультету належить М. Вітте, М. Чемезову-Чеснейшему, М. Михайлову, П. Голубєву та З. Малютіній.

Чудовий майстер вокальної школи, засл. діяч мистецтв України, проф.. Голубєв П.В. мав могутній інтелект, справжню внутрішню культуру, фундаментальні знання. В його педагогічних принципах були відсутні непорушні правила, догми. Його вокальний метод був гнучким та різноманітним, він підкорювався індивідуальному підходу до кожного учня окремо. Головна педагогічна установка професора – гармонійний розвиток та взаємодія всіх органів співацького апарату. Він виключав переважання одного органу на іншими. Найбільш важливим елементом вокальної техніки він вважав кантилену та неухильно досягав від кожного з учнів плавності, гнучкості, співучості звучання. Цікавими є його методи роботи над співацьким диханням, регістрами, діапазоном, резонуванням звуку та артикуляцією. Свій педагогічний метод професор виклав в книзі «Поради молодим педагогам-вокалістам».

Засновник оперної студії Софія Дмитрівна Масловська (1883-1953) закінчила у 1912 драматичне відділення Петербурзького театрального училища,

II СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

потім навчалась у Петербурзькій консерваторії та стала одним із засновників оперної студії в Ленінграді. У 1935 році вона приїжджає до Харкова, стає режисером (1935-1938 рр.), потім головним режисером (1938-1941 рр.) Харківської опери. У 1939 р. вона творчо очолила оперну студію при Харківській державній консерваторії. Серед її учнів можна назвати Б. Гмирю, В. Давидову, С. Преображенську.

Великий досвід, глибоке знання оперного мистецтва, оригінальність творчого мислення характеризують С. Масловську як режисера. Але особливо яскраво все це виявилось в педагогічній діяльності. Ідеї С. Масловської: відмовитися від штампів в оперному мистецтві, створити на сцені правдиві художні образи. Таким чином, націленість на пошук, експеримент були закладені із самого початку заснування оперної студії і присутня у всі періоди її історичного розвитку.

Активними помічниками Масловської були диригент Й. Є. Вейсенберг (музичний керівник студії) - випускник Ленінградської консерваторії, мав великий досвід роботи в оперному театрі, а в репертуарі – більше 50 вистав.

Хормейстер Ф.М. Долгова – працювала певний час в оперному театрі під керівництвом видатних диригентів О. Маргуляна, А. Азовського, В. Тольби.

Театрознавець Н. Р. Дяківська також керувала студією та приймала активну участь у творчому процесі.

Першою студійною виставою став «Борис Годунов» із Б. Гмирею в головній ролі. Постановка такого складного твору свідчить про значний творчий потенціал та професійній зрілості колективу. Засновниками студії був закладений фундамент, на якому вона продовжувала розвиватись у всі наступні роки.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Історія кожної з оперних студій українських консерваторій, інститутів та музичних академій має власну генезу, комплекс традицій, зумовлений генеральними напрямками та пріоритетами діяльності, репертуарними тенденціями, технічно-вокальними, режисерськими установками. Усе це свідчить, що дослідження їх мистецького

шляху заслуговує на глибокий науковий аналіз у контексті явищ полікультурного синтезу, соціокультурних запитів відповідної доби, привнесень здобутків різних вокальних шкіл, місця у творчій долі видатних співаків, композиторів, хорових та симфонічних диригентів.

Список використаних джерел

1. Гнидь Б.П. Історія вокального мистецтва / Б.В. Гнидь підручник., К., НМАУ, 1997. 320с.
2. Кузьмічова В.А. Деякі аспекти професійної вокальної підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів / Проблеми сучасної педагогічної освіти Сер.:Педагогіка і психологія. Зб.статей:-Ялта:РВВ КГУ, 2014.Вип.43.Ч.3. с. 107-112.
3. Кузьмічова В.А. До витоків становлення ідей вищої музичної освіти на Україні (XVII-XIX ст.). Проблеми сучасної педагогічної освіти Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. статей:-Ялта: РВВ КГУ, 2014.Вип.42.Ч.4.184-189 с.
4. Кучер Л. І. Оперна студія Харківського держ. ун-ту мист. ім. І. Котляревського: до 70-річчя від дня заснування / Л. І. Кучер. Х. : ХДУМ, 2009. 68 с.
5. Кучер Л. І. Оперні студії: історія і сучасність : навч. посіб. / Л. І. Кучер. Х.:Торсінг, 2002. 204 с.
6. Телішевський М.Р. Оперна студія як складова виховання співака-професіонала / Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку // Наукові записки Рівненського ДГУ. Вип. 19, 2013. Том 1. с.1-7.

Олена Рись

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ СУЧАСНОГО МУЗЕЮ 47

Валентина Кузьмічова

Альона Ботнарчук

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ
ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ ТА ОПЕРНОЇ СТУДІЇ ПРИ КОНСЕРВАТОРІЇ ЯК ЇЇ
ОСЕРЕДКУ 52

ІІІ. ВИДАТНІ ТВОРЧІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Валентина Кузьмічова

Наталія Шахін

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ 58

Анна Кіріченко

МУЗИЧНО-ПІСЕННІ ТРАДИЦІЇ ПОЛТАВСЬКОГО КРАЮ 64

ІV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Чень Іпін

Чжан Сюаньмін

ПІДГОТОВКА ДО ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ТЕОРІЇ ВОКАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ 69

Олена Шнейдер

ЗАСОБИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 74

Любов Донченко

Олена Віоліна

ПРОБЛЕМА ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ
ЛІТЕРАТУРІ 79

Андрій Висовень

КОМПОНЕНТИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ АРТИСТІВ ЕСТРАДНОГО
ОРКЕСТРУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ 84